

MONORI MUZSIKUSOK

BEVEZETÉS

2012 elején merült fel, hogy Magyarországon is meg kellene valósítani azt a különleges zenekari programot, az *El Sistema*-t, amelyet *José Antonio Abreu* zenész és közgazdász találta ki és kezdett el Venezuelában 1975-ben.¹ A Párbeszéd Házában gyűlt össze egy lelkes csapat, többek között *Kupper András* parlamenti képviselő, *Hofber József* jezsuita szerzetes és *Bátki Márton*, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat monori modellprogramjának vezetője. Céljuk három szóban: a zenekar mint szociális eszköz. A Szimfónia Program hátrányos helyzetű gyermekekhez szeretné elvinni a zene örömét, illetve a zene és a zenekar hihetetlen nevelő és fejlesztő hatását.

A nagyobb program előzetes próbájaként kezdődött el a Máltai Szeretetszolgálat monori telepprogramjában egy hathetes intenzív nyári tábor *Szádeczky-Kardoss Géza* segítségével, ahol hátrányos helyzetű cigány gyerekek kóstolhattak bele a zenélés örömébe.

Az első napokról szóló blogbejegyzést tőle idézzük:

Ebéd után néhány érdeklődő gyerkőc már türelmetlenkedik az ajtó előtt.

„Na, gyerünk fiúk, lányok, kivonulunk a kereszteződéshez!” Itt Marcival rázendítünk az *Ungarescára*, körénk gyűlik a telep apraja és nagyja. „Gyerekek, akit érdekel a hegedű, jöjjön utánunk!” (Tisztára úgy érzem magam, mint a patkányfogó a német népmesében.) A hangár előtt aztán megpróbálom megtáncoltatni őket, de ez a kísérlet kudarcot vallott: magamra maradtam a jobbra-balra lépegetéssel. Se baj, ami nem megy, nem kell erőltetni.

Benn aztán bemutatkozik a hegedű, és hamarosan már azt is tudjuk, hogy a húrjait G-é-zának, D-aninak, Á-ginak, illetve É-vinek hívják! „Na és hallás után meg tudjuk-e különböztetni a G-t az E-től, és a D-t az A-tól?” „Mindjárt lesz a hangárnak G, D, A és E sarka, oda szaladunk, amelyik húrt hallod!” Persze, aztán bemutatkozom én is, és elmesélem, hogy mi a tervünk velük a nyáron. Megbeszéljük, hogy mi az a zenekar (amikor sok hangszer együtt játszik), és hogy mi is csinálhatunk zenekart! Meg azt is megbeszéljük, hogy hangszeren tanulni nem megy egyik napról a másikra, és ha komolyan meg akarnak tanulni, akkor jönni kell ám minden nap, illetve, hogy a hegedű érzékeny hangszer, és meg kell tanulni néhány dolgot, mielőtt kezükbe vehetik. Mondanom sem kell, ez volt a legnehezebb: szívük szerint mindjárt kivették volna a kezemből: „Hadd húzzam meg!” „Hadd húzzam meg!” Mint vámpírok az áldozatra, vetették volna rá magukat egy hegedűre tizenötön! Muszáj volt leszerelni őket: „Ha jöttök minden nap, jövő héten lehet!”

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/El_Sistema

A telepen sok gyerek az utcákon, a felnőttek itt-ott csoportban állva beszélgettek. A mellékút nem volt betonozott, és elég sok szemét szóródott szét. Itt voltunk a Tabánban. A Hangár egy nagy telken álló, nekem katonai jellegűnek tűnő, félhenger alakú épület, ablakok nélkül, elől és oldalt egy-egy bejárattal, bádogtetős burkolattal, alapozás nélküli padlózattal. Az ajtó még zárva volt, néhány kíváncsi felnőtt és gyerek nézte távolabbról, az utcáról és a szomszéd telkekről a megérkező csapatot. Amint kiszálltunk az autóból, a gyerekek felismerték az útítársaimat, elkezdtek futni feljűk, a kicsik átölelték karjukkal a térdüket, a nagyobbak csak bólintással, mosolyogva üdvözölték őket. Kis időt vett igénybe, amíg bejutottunk a Hangárba. A gyerekek türelmetlenül gyülekeztek kint az udvaron, egyre hangosabban kopogtattak az ajtón, hogy jöhetnek-e már? Amint bejöhettek, azonnal a kirakott hangszerekhez mentek, izgatottan nézegették, néhányan már kézbe is fogták és kritikusán válogattak közöttük. Laci szerint már tudták, melyiknek milyen hangja van, és szerint válogattak közülük.³

Tíz óra körül a gyereksereg már együtt volt. Ismerkedtek az újonnan érkezőkkel, beszélgettek a tanárokkal, kérdéseket tettek fel személyes dolgokról, családról is. Amikor kiderült, hogy ezúttal nemcsak hegedű- és csellótanárok jöttek, azonnal záporoztak a kérések, hogy tanítsuk meg őket gitározni, zongorázni, énekelni.

A gyerekek kora vegyes volt, hattól tizenévig érkeztek. A kollégák kérték a nagyobbakat, hogy a nekik kijelölt későbbi időpontban jöjjenek vissza. A kicsik a kiválasztott és kézbe fogott hangszerekkel elkezdtek játszani az előző napokban

gyakoroltakat. A kollégák egyenként foglalkoztak a tizenhárom gyermekkel, majd a csellósok átmentek a szomszéd szobába a hangszereikkel, a hegedűsök maradtak, és tanári segítséggel gyakoroltak tovább. Egy tanárra két-három gyerek jutott, akik figyelték a társuknak adott tanácsokat is, igyekeztek javítani a játékuikon. Természetes, családias hangulat uralkodott. Bár kívülről kicsit kaotikusnak tűnt ez az intenzív munka, de a hangszerek hangját lehetett követni a kis csoportokon belül.

A bemelegítő szakasz után, felszólításra, tizenegy órakor a jelenlévők újra egybegyűltek közös muzsikálásra. Félkörbe állva helyezkedtek el, középen egy tanár irányításával a dalok szövegének ritmusát játszották D vagy A húron, a vonókezelésre figyelve. A többi tanár oda-odalépett egy-egy gyerekhez, ha segítségre volt szüksége. Aztán egy tanári hangszereken megszólalt a dallam is.

A dalok indítása egységesen, ritmikus játékkal már egészen jól ment a gyerekeknek. Marika,⁴ Bea és Hajnalka irányította a kicsiket, Laci a háttérben dolgozott a nagyobbakkal, a dallamot próbálta velük. Közben újabb és újabb gyerekek érkeztek.

A dalok részben ismertek voltak a gyerekeknek, a *Hull a pelyhes fehér hó*, a *Süss fel nap* (ennél a dalnál a visszhangszerű játékot is gyakorolták, nagyon finoman, halkán húzva a vonót). Az *Egy boszorka van...* kezdetű dal nem jelentett nagyobb problémát, a *Hej Dunáról...* ritmusával kicsit többet kellett dolgozni.

Fél tizenkettő körül kezdtek fáradni, névsor-ellenőrzés után haza is mehettek, de néhányan tovább maradtak gyakorolni.

Délután egy órára jöttek megint a kicsik, a nagyobbak is folyamatosan gyülekeztek.

³ Antal-Lundström Ilonának saját, szociális indítékú, tehát a Szimfónia Programmal rokon zenei programja van. Látható hangok címmel. A programhoz készült már oktatócsomag, s van akkreditált továbbképzés. A programról részletek a www.lathatohangok.hu honlapon található. (A szerk.)

⁴ Szakszon Mária hegedűtanár

Közben újra és újra figyelni kellett a kíváncsiskodókra, a beszivárgókra. Kettő körül ismét tizenöt gyerek volt a Hangárban, kicsik és nagyok vegyesen. Folytatódott a délelőtti munka. A nagyok már tudatosan gyakorolnak, van, aki már kottából játszik, folytatni akarja a korábban megkezdett Bach-dallamot. Aztán jött a nagy muzsikálás, hús zenélő fiatallal, szülők is hallgatják őket. Többen mesélik, hogy itt annak idején sok zenész cigány család volt, akiknek az unokái vannak most itt, nevükön is nevezték a családokat. Sajnos ma már senki nem zenél közülük.

Két fiatal keltette fel a figyelmemet, a reggel óta gyakorló lány, aki egy *Parasztkantáta*-részletet játszott kottából, és egy fiú, mindketten 17 évesek. Mint kiderült, élettársak. A fiú eddig csak érdeklődő volt. Figyelte, ahogy a párja játszott. Laci hangszert adott a kezébe, és biztatta, próbálja meg. Ennek folytatása is lett, nem is akármilyen! Az utolsó héten már ő segítette a társát.

Hazafelé értékeltük a napot. A közös zenélés már felvillantotta egy lehetséges bemutatkozás reményét is a tábor végére. Én azt ígértem, megpróbálom bevonni a Biztos Kezdet Gyerekházból a legkisebbeket is. Így ének is lenne. Marci és Géza ugyanis szeretné, ha énekelnének is a gyerekek a „koncerten”.

AUGUSZTUS 21., SZERDA

A napi program nyugodtan indul, a Hangárban két hölgy vár bennünket, akik fényképeznek, dokumentálják a történeteket.

Átmegyünk hárman a Gyerekházba, hogy az esetleges együttműködés lehetőségét, feltételeit megbeszéljük a gyerekházi munkatárssal, Szarka Gáborral. Pozitívan fogadják a tervet, hogy nyelvi-zenei kommunikációs gyakorlatokat vezessünk a házban, de itt csak 0-6 éves korú, szülővel érkező gyerekeket fogadnak a délelőtti órákban. Van egy kialakult napirend, reggelizés és beszélgetés a szülőkkel, a gyerekeknek játék felügyelettel, ebbe belefér, hogy 10 órától fejlesztő játékokat vezessünk be. Úgy gondoltam, hogy ha a legkisebbek ott vannak az elején, az nem gond, később, ha elfáradnak, kimehetnek a mamákkal vagy egy nevelőtanárral, a nagyobbakkal akkor tudom az iskola-előkészítést segítő munkát elvégezni: hallás-, figyelem-, emlékezetfejlesztő és mozgásos feladatok vannak a programunkban⁵ ilyen célra, a dalok éneklésén túl. Megbeszéltük, hogy másnap kipróbálom a csoportot, tartok egy „felmérő” foglalkozást a koncert lehetőségeinek előkészítésére.

A Hangárban tizenegy órától nagy közös muzsikálást tartottunk, a napi munkában részt vevő kollégákkal és gyerekekkel. Énekelünk, átvettük a dalokat, a hangszerek húzták a vonót, akiknek nem volt erre lehetősége, az énekelt vagy ritmushangszert kapott, még a vendégek is, nagyon jó hangulat alakult ki a délelőtt végére.

A délutáni programban a 8–10 éves fiúk hangszeres órája után is énekeltek a tervezett dalokat, voltak lelkesek, jó hangúak is. Az egyik fiú rappelt egy jó szöveggel, biztattam, hogy írjon valamit a táborról is. Magyarázkodott, pótvizsgáznia kell németből, és a felkészülés miatt nem tud jelen lenni a következő

⁵ A Látható hangok program az esélyegyenlőség elérésének fontos részeként a 3–6 éves korú gyermekek kommunikációs fejlesztéséhez ad pedagógiai segítséget az írás-olvasás alapjainak játékos kialakításával, a hangok vizuális megjelenítésével, még iskola előtt. A gyerekek a hang jellel alakításának folyamatát gyakorolják, tapasztalják meg, ahogyan a hangok tulajdonságai „láthatóvá” válnak. A program hatékonyságát több kutatás is bizonyította, alkalmazása fokozza a beszédhallási, olvasási, gondolkodási képességek szintjét és a harmonikus szociális viselkedés kialakulását a gyermekek közösségében.

alkalmakon. A 17 éves párnak egyre jobban ment a Parasztkantáta. A csellista fiúk szorgalmasan készültek a műsorral.

AUGUSZTUS 22., CSÜTÖRTÖK

A Gyerekházban voltam, hogy a tervezett foglalkozást megtartsam. Nagyon érdekes volt a helyzet, mert a kicsik és a nagyok vegyesen voltak jelen. A házszabályzat szerint a szülőknek is jelen kell lenni, hogy megismerjék a gyerekekkel folytatott fejlesztés menetét. Örültem ennek, jó, ha a mamák érdeklődnek az iránt, ami a házban történik.

Kezdetben 10 gyermek volt a teremben, a gyerekházi munkatársak és néhány anyuka. Elkezdtem a dalok éneklését egy kis bevezető után, és a gyerekek bekapcsolódtak. Azután meghallgattuk a dalt a CD-ről, és hallás után gyakorolták. A szöveget lassan és tagoltan mondtam, amit külön gyakoroltunk, hiszen sok volt a három év körüli kicsi. A hegedűs dalt szerették, mert említettem nekik, hogy a szomszédban most hegedűlnek, és többüknek a nagy testvére is ott volt, sőt a nagyobb lányok, a 6 évesek már kipróbálták a hangszeret egy-két alkalommal. Nagyon szerették az éneklést, és a szövegeket is egyre biztosabban énekeltek velünk. Fokozatosan az anyukák is bekapcsolódtak, a bátrabb gyerekek egy idő után egyedül is énekeltek: *Az én nevem a hegedűs...* és a trombitásnak is sikere volt. Néhány fiú is érkezett közben, ők ezt különösen élvezték. Volt egy kislány, aki a *Kedves kicsi Liza* dalra táncolt a párjával, és boldogan mosolygott, hogy ő is részt vehet a játékban. Egy kis négyéves kislány már egyedül is énekel, nagy sikere volt, de a többiek

is ügyesek, magabiztosak, bátrak voltak. Végezetül az álmos medvéről énekelünk, ennek különösen nagy hatása volt. A legkisebbek közül néhány már fáradni kezdett, a segítők kimentek velük, mi még meghallgattuk a gyerekekkel néhány „láthatatlan, de hallható” vendég hangját. Meglepett, milyen intenzíven figyeltek a hangokra. Egy fiú felkiáltott a kiskutya szójánál: „Mérgecs a kutya!” Meglepődtem, nem szokták első hallásra felismerni a kutya hangjának a karakterét. A cicánál is ugyanez történt! Ott is felfigyeltek a hangban rejlő érzelmi kifejezésre.

A napot a *Liza*-dallal zártuk, táncolással.

Úgy terveztem, ha ügyesek, akkor néhány dalt eléneklünk velük szeptember 7-én, a bemutatón. Mivel azonban nagyon kicsik voltak, és nem számíthattam arra, hogy rendszeresen jönnek a foglalkozásra, feladtam a tervemet. A napi program viszont meglepően jól sikerült. Kis beszélgetés után visszamentem a hangszeresekhez, hogy a nagyobbakkal éneklést gyakoroljunk a bemutatóra. Megpróbáltam a 10-11 éves lányokkal az éneklést, elég ügyesek voltak, de mondták, hogy a Tanodába kell menniük a következő napokban, mert pótvizsgára készülnek többen is. Így a közös éneklés reménye eltűnt.

AUGUSZTUS 26., HÉTFŐ

Géza két osztrák vendéget hívott meg a mai és holnapi napra. Mi Virággal⁶ a Gyerekházba mentünk át, ott vártak bennünket. Nagy volt az öröm, mert a fuvola sok gyerekeknek a kedvenc hangszere, nézték, hogyan kell összerakni, megszólaltatni, egy kisfiút különösen megbabonázott a szépen

⁶ Benke Virág gimnáziumi tanuló, az unokám, aki zenei tanulmányokat is folytat, önkéntesként segített két héten át a gyermekcsoport zenei foglalkozásain és az éneklési gyakorlatokon.

csillogó hangszer és annak különleges hangja. Nagy figyelemmel, teljes átéléssel hallgatták a fuvolán megszólaló zenét.

A foglalkozáson résztvevők minden nap mások, az adott napi helyzetben kell dolgozni, azokhoz a gyerekekhez alkalmazkodni, akik megjelennek reggel a szüleikkel. Így, amit előzőleg gyakoroltam a csoporttal, az csak néhány gyerek számára volt ismerős, de a többiek is figyeltek végig, sok anyuka is bejött ismét, és a két munkatárs, Ági és Éva⁷ is, mert amint láttam, szeretnek énekelni. Ismét a bemutatkozó „Az én nevem a hegedűs, a vidám hegedűs...” kezdetű dallal indultunk, de most a hegedű és a trombita után a fuvolát is bevettük a hangszeresek bemutatkozásának sorába, ráadásul el is játszotta a fuvola a dallamokat, így könnyebb volt énekelni. Minden dal éneklését segítették azok a gyerekek, akik már korábban is énekeltek velem, néhányan egyedül is elénekeltek a dalokat. Újra lehetett játszani a medvét, most az időközben megérkező gyerekházi munkatárs is nagyon élvezte, el is játszotta a gyerekeknek, hogyan alszik a kis maci, nagy sikere volt. A táncos Liza dalát csak énekeltek, ekkor még nem vettük a tánc lépéseket, mivel sok volt az új gyerek, még szükség volt a szöveg gyakorlására:

„Kedves kicsi Liza, táncolj velem, mindkét kezem nyújtom, fogd meg hát!
//:Jobbra egy, balra egy, aztán körben,
gyorsan megy.://”

A kicsik elvonultak a felnőttekkel, egy segítő maradt velem a sok gyerekkel, de így is boldogultunk. A báli zene hallgatását nagyon jól alkalmazhattuk a ritmusok utánzására, az ütem hangsúlyos részének kiemelésére, csak hangszert nem merem még a kezükbe adni. Ezt a következő napra terveztem. Meglepően jó ritmusérzékkel tapsolták a gyerekek az ütemsúlyokat, a dalok ritmusát, még a tizenhatodos dalban

is. Életkortól függetlenül. A három-négy évesek közt is voltak szokatlanul ügyesek. A játékos fejlesztés végén aztán már eltanultuk Liza dalát is, nagyon jó hangulatban fejeztük be a napot.

Virággal tértünk vissza a hangszeresekhez, ahol közben folyt a foglalkozás. Mi a dalokat akartuk gyakorolni a lányokkal, de tizenegyedtől csak két kislány jött, így nem tudtunk csoportban énekelni.

AUGUSZTUS 27., KEDD

Ezekben a napokban az az izgalmas, hogy sose lehet tudni, mi vár ránk.

Ma öt fiatal, négy lány és egy fiú érkezett egy középiskolából szociális gyakorlatra a Máltai Szeretetszolgálat monori projektjéhez, vagyis részt vesznek minden foglalkozáson. Jó téma a fotósunknak, aki lelkesen cipelte állványát a Gyerekházba vezető úton. Mi a hangszereseket és egyéb felszerelést vittük, mindenki a maga pakkját.

A mai napon tizennégy gyerek, köztük négy pici, két mama, Ági és Éva, a két osztórak vendég, öt gyakorlatra érkezett fiatal, valamint Virág és én leszünk a foglalkozáson, ha jól számoltam, huszonöt személy. Izgalmas, de egyben inspiráló feladat.

A fiatalok eleinte kissé gátlásosan, de később már igazi gyerekként vettek részt a játékokban, az éneklésben, dramatizálásban, szóló és csoportos szerepjátékban egyaránt.

Egy hét alatt öt játékdalt (több versszakkal) tanultak meg a gyerekek, mozgással és táncos lépésekkel. A mai napon *A békanép dalát* énekeltek, és a békák táncát táncoltuk, amit korábban már gyakoroltunk, de nem ismételtünk, a gyerekek mégis meglepően jól emlékeztek a szövegre és a mozgásra egyaránt.

„A békanép csak énekel és ugrabugrál itt,

⁷ Ági: Fekete Istvánné, segítő munkatárs. Éva: Gulyás Attiláné, segítő munkatárs.

:// Se orruk, se farkuk, se fülük nincs nekik, :// kvak, kvak kvak ://”

A kicsiket ismét elengedtük egy idő után, de a többiekkel 40 percig folyt a hangok meghallgatása, felismerése, elemzése. Annyira jól megtartották emlékezetükben a korábban már meghallgatott „láthatatlan, de hallható” vendégek hangját, hogy az egyik kislány arra is emlékezett, milyen állat következik a hangkép felvételén, és előre hangosan bemondta: most jön a macska! Ez sem történt meg korábban!

Nagyon sajnáltam azokat az öt év körüli kislányokat és fiúkat, akik már a foglalkozások indulásánál szerettek volna bejönni a házba velünk, de ez nem volt lehetséges, mert a ház szabályai szerint csak szülővel szabad a gyerekeknek belépni a Gyerekházba. A kivétel rögtön precedenssé válna.

Az egyik tehetséges fiú példája mutatja, milyen helyzetekkel kell megküzdeniük ezeknek a gyerekeknek. A fiú két kis testvérrel jött a foglalkozásra, az egyik a Gyerekházban tartott programra jöhetett egy rokonnal, mert az édesanya hatodik-hetedik gyermekét (ikreket) várja. A legkisebbet a fiú elhozta a hangszeres órára, egy 2 éves kislányt, aki csendben figyelte, ahogy a 14 éves bátyja játszott a hangszeren, és gyakorolt csaknem egész nap. Milyen gonddal követte a kishúgát, amikor az teát kért, és túl melegen akarta meginni, milyen féltő gondoskodással ugrott a hangszerjáték közepén a kishúgához,

nehogy megégesse magát a forrónak vélt itallal. Közben már én is figyeltem, és vigyáztam rá, amit hálás tekintettel köszönt meg. Vajon megszületett-e már a két újabb testvérke, és hogyan tud így ez a fiú nyolcadikba járni? Sokat gondoltam rá az utóbbi napokban.

AUGUSZTUS 29., CSÜTÖRTÖK

Az eltelt napok alatt kissé csökkent a hangszeresek száma, mert az iskolai munka is indul nemsokára, a gyerekeknek készülniük kell, a ruhák, könyvek, füzetek beszerzése elvonja őket a gyakorlástól. Emiatt kevesebben vannak az utóbbi napokban, mint a nyár közepén. A megjelentekkel a szokásos módon gyakoroljuk a bemutatóra tervezett műsort.

10 órára átmegyünk a Gyerekházba, ahol egyre népszerűbb a program, ma is 16 gyerek és néhány anyuka, valamint Gábor, a ház munkatársa vár bennünket a kollégákkal, Ágival és Évával. Megható látni a gyerekek vonzódását, közeledését a számukra kedves tanárokhoz, felnőttekhez. Érdekes a hozzájuk érkező fiatalabb kollégák, önkéntesek reakciója is, sokszor egy életre kihathat egy ilyen találkozás. Mindenesetre, másként látják ezután a szegény gyerekeket, bárhol találkoznak velük. Ezt a változást vettem észre Virágon is.

Itt eldőlhet, hogy lehet-e valakiből pedagógus. Látja-e a jövődő embert a kisgyermekben? Hogyan veszi fel a kapcsolatot vele? Hogyan vonja be a pedagógiai folyamatba?

Mivel ismét több másfél év körüli gyerekek is volt, a körjátékot nem játszottuk el, de az éneklés, dramatizálás jól ment, és egy idő után csak a nagyobbak maradtak bent. Ekkor mozgással, táncsal is kísérve énekeltek a dalokat, a zenei képeket hallgattuk, hangszert (dobot, ritmuspálcákat, csörgődobot és maracast, vagyis rumbatököket) kaptak a gyerekek. Meglepően jól ment a hangszerek használata, és fegyelmезetten, bármiféle civakodás, kapkodás nélkül zajlott le azok cseréje is, mert nem jutott mindenkinek. Aki nem kapott, türelmesen várta, amíg rá is sor kerül. Ez is meglepett, de az egyéni hibátlan ritmusjáték is. Figyelem, hány ütemet tudnak visszajátszani, és ismét bebizonyosodott, hogy a legtöbb 4-5 évesnél magas a zenei memóriaszint.

A gyakorlás végén elkezdünk beszélgetni a jelenlévő anyukákkal, és Gábor is ott maradt. A program további sorsán gondolkodtunk, mert úgy néz ki, mindenki szeretné, ha folytatása lenne ennek a két hétnek. A ház munkájára nagy szükség van. Egészen meglepő, hogy bár az óvoda három kilométerre van a teleptől, de reggel nincs segítség elvinni a gyerekeket, az anyáknak gyalog vagy biciklivel kell több gyermekkel útra indulniuk esőben, fagyban, aztán délben vagy délután ismét. Bonyolítja a helyzetet, ha – mint az egyik anyuka elpanaszolta – az egyik gyereket csak délig veszik be az óvodába, akkor azért külön el kell mennie, aztán délután indulnia kell a másikért. Ez hatszor 3 km távolság, több órás séta minden nap!⁸

Miért lehetséges ekkora különbség a gyerekek életfeltételei között? Valóban csak a véletlenül múlik ma az egyes gyermekek sorsa?

Egyéni fejlődésük az óvodás években alapozódik meg, ez határozza meg, milyen iskolai lehetőség és életút vár rájuk. Mit várhatunk tőlük, ha nem adjuk meg nekik azt, ami az alapvető emberi jogaik szerint járna az életük, jövőjük emberi méltósággal történő kialakításához?

AUGUSZTUS 30., PÉNTEK

Ma ismét volt vendégünk, egy önkéntes, aki már korábban is dolgozott a házban, nyelvi fejlesztést tartott. Kölcsönösen megörültünk egymásnak.

Hangulatos kis összefoglalóval zártuk a kéthetes munkát a Gyerekházban, mindenki jelen volt, és három anyuka is énekel, játszott a gyerekekkel. Kértek, hogy ha lehet, látogassam meg őket néha.

A gyerekek már jól tudták a dalok szövegét, a játékos mozgásokat, vidáman táncoltak, utánózták a kis békákat és ébresztették az álmos medvét, egymással táncoltak a gyors ritmusokra. Hangszert kaptak a kezükbe, amin most már egyedül is játszhattak, a tanult dalokat kísérték egyenletes ritmussal, de hamarosan a dalok ritmusának eljátszását is kértem tőlük, és kis kedvencem, az egyik óvodás fiú a tizenhatodos dalritmust is hibátlanul játszotta el. Újabb bizonyíték tehetségéről; jó lenne, ha fejlődhetne, ha a hangszeroktatás folytatódhatna az előkészítés után.

Sikeres iskolakezdést kívántunk minden gyermeknek, és befejeztük a nyári foglalkozásokat.

---

⁸ A teleptől az óvoda valójában másfél kilométerre van. Télen, ha nagyon barátságosan az időjárás, máltais kisbusszal elviszik reggel az óvodába a gyerekeket. (A szerk.)